

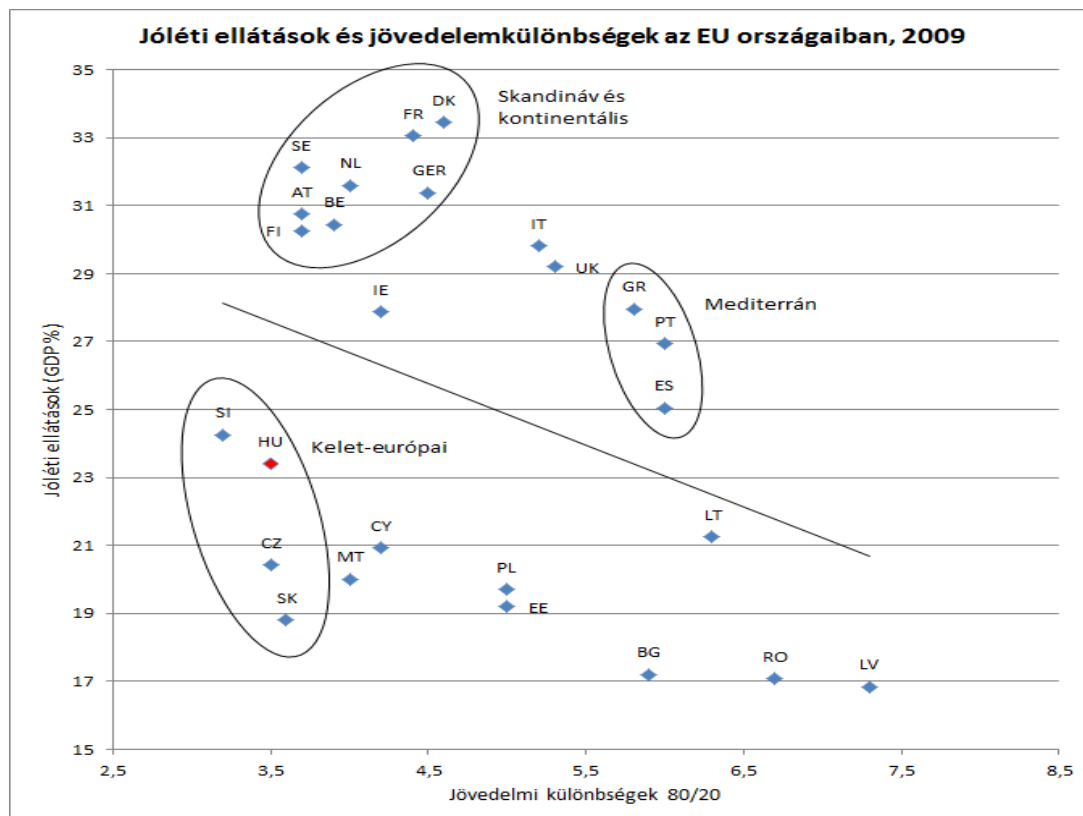

Sok vagy kevés? - Jóléti kiadások

Magyarország az EU átlagnál valamivel kevesebbet költ jóléti ellátásokra és a jövedelmi különbségek ennek ellenére az átlagnál alacsonyabbak. Ez azonban minden kelet-európai új tagországra igaz, és sejthető, hogy nem az ellátórendszer nagyobb hatékonyságából, hanem a szocialista múltból következik.

A volt szocialista EU tagállamok között már kevésbé előkelő a helyezésünk. Mint az alábbi ábra mutatja, a többiekénél jellemzően többet fordítunk jóléti kiadásokra (nálunk csak Szlovénia költ többet), de az egyenlőtlenségeket nem sikerül ezzel arányosan csökkenteni. Magyarországon a leggazdagabb és legszegényebb háztartások jövedelme között négyszeres az eltérés, míg a többi visegrádi országban és Bulgáriában 3,4 és 3,9 között mozog, kivéve Lengyelországot, ahol majdnem hétszeres az eltérés – ott viszont a kiadások is jóval alacsonyabbak.

1. táblázat: Jóléti ellátások és jövedelmi különbségek az EU tagországokban, 2009

Megjegyzések: jóléti ellátások = szociális biztonságra fordított összes kiadás a GDP százalékában; jövedelmi különbségek = háztartásokat ekvivalens (háztartás létszámának hatását kiszűrve mért) jövedelmük szerint sorba rendezve, a legszegényebb és leggazdagabb huszad összes jövedelmének hányadosa; Forrás: Eurostat online adatbázis.

Az igazi kérdés tehát nem az, hogy sokat, vagy keveset költünk-e jóléti ellátásokra, hanem inkább úgy, hogy milyen hatásfokkal működtetjük a jóléti rendszert. Mennyire éri el a rászorulókat, mennyire tudja elkerülni a célokkal ellentétes felesleges kiadásokat és a káros mellékhatásokat – különösen a foglalkoztatás csökkenését? Az ellátások akkor működnek jól, ha eléri azt a csoportot, akiket segíteni hivatottak, és növelik is az ő jólétüket, emellett pedig hatékonyak is, azaz a lehető legkevesebé csökkentik a társadalom egészének jólétét. Így például egy szociális segély akkor jó, ha a rászorulók hozzájutnak, és csak ők jutnak hozzá, annyit kapnak, amennyire valóban rászorulnak, a rászorulók kiválasztása a lehető legkevesebbe kerül, és a segélyezettek munkakínálata sem csökken túlságosan. Azaz akkor, ha a segély az elsődleges célját úgy éri el, hogy a közvetlen költségek mellett a közvetett költségei a lehető legkisebbek.

A magyar ellátórendszer hatásosságáról¹ eddig született jónéhány, különböző módszertant és megközelítést alkalmazó elemzés jókora lyukakat talált a szociális hálón. Benedek és szerzőtársai (2006) például a főbb jóléti kiadások szegények és gazdagok közti elosztását vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy a rendszer egésze alacsony hatékonysággal működik. Ennek legfőbb jele az, hogy a juttatások egy részét a gazdagabbak is megkapják, miközben ez számukra arányaiban nem okoz jelentős jövedelemnövekedést. A támogatások teljes összegéből aránytalanul nagy mértékben részesül a háztartások gazdagabbik fele, és a háztartások legszegényebb tizedének nem jut több, mint a második tizednek.

Forrás

Scharle Ágota (2008): A jóléti rendszer: mennyit, mire és hogyan költünk?, Demos, 2008 december.

¹ Hatásosságon azt értjük, hogy az adott támogatás eléri-e a várt hatást (például a szegénység csökkentését), hatékonyságon pedig azt, hogy adott ráfordítással mekkora hatást ér el a támogatás.